

NEDERLANDERS & DRAAGVLAK VOOR
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
EEN VERDIEPENDE STUDIE

NC
DO

ONDERZOEKSREEKS 16

NCDO is het Nederlandse kennis- en adviescentrum voor burgerschap en internationale samenwerking. NCDO voert onderzoek uit, geeft trainingen en stimuleert de meningsvorming over mondiale thema's door publicaties te verzorgen en de discussie op gang te brengen. NCDO werkt daarbij samen met overheid en politiek, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en wetenschap.

Heeft u vragen of opmerkingen over dit onderzoek of wilt u op de hoogte worden gehouden van nieuw onderzoek, neem dan contact op met NCDO via onderzoek@ncdo.nl.

Foto omslag: Hollandse Hoogte

ISBN: 978-90-74612-37-1

Amsterdam, september 2013

NCDO is het centrum voor mondiaal burgerschap.
Postbus 94020, 1090 AD Amsterdam
tel +31 (0)20 568 87 55
onderzoek@ncdo.nl, www.ncdo.nl

NEDERLANDERS & DRAAGVLAK VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

EEN VERDIEPENDE STUDIE

**CHRISTINE CARABAIN
CÉLINE HOEKS
EVELIEN BOONSTOPPEL
LETTE HOGELING**

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	5
2. DRIE ASPECTEN VAN DRAAGVLAK VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	7
2.1. ALGEMEEN BELANG VAN MONDIALE ARMOEDEBESTRIJDING	7
2.2. MONDIALE ARMOEDEBESTRIJDING EEN TAAK VAN DE NEDERLANDSE OVERHEID?	8
2.3. OVERHEIDSUITGAVEN AAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	11
2.4. HOEVEEL OVERHEIDSGELD BESTEDEN AAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING?	12
2.5. REDENEN OM WEL OF GEEN VERANDERINGEN TE WILLEN IN HET BUDGET	14
3. CONCLUSIE	24
LITERATUUR	26
METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING	28

SAMENVATTING

Dit is een verdiepende studie op basis van twee recente representatieve peilingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder naar draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. De belangrijkste doelstelling van deze verdiepende studie is om te begrijpen hoe de verschillen in elkaar zitten in enerzijds maatschappelijke steun voor het helpen van mensen in arme landen in het algemeen, en anderzijds voor de specifieke steun van het overheidsbudget op dit terrein.

Drie aspecten van draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking

NCDO onderscheidt drie aspecten die essentieel zijn voor draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking: (1) het belang dat men hecht aan armoedebestrijding of ontwikkelingssamenwerking in het algemeen, (2) of men vindt dat activiteiten op dit terrein een taak van de overheid is, en (3) hoeveel geld de overheid aan activiteiten op het beleidsterrein zou moeten besteden.

Draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onverminderd groot

Twee derde van de Nederlanders vindt het belangrijk dat mensen in arme landen geholpen worden zich te ontwikkelen. Het percentage Nederlanders dat hier belang aan hecht is door de jaren heen weinig veranderd en onverminderd hoog. Een vergelijkbaar percentage (zeventig procent) van de Nederlandse bevolking ziet in meerdere of iets mindere mate hierin ook een taak weggelegd voor de Nederlandse overheid. Opvallend is dat voor Nederlanders die de verantwoordelijkheid voor ontwikkelingsactiviteiten bij de individuele burger leggen, dit vooral een verkapte manier blijkt om te zeggen dat men tegen overheidsactiviteiten en -uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking in het algemeen is. Minder dan de helft van de Nederlanders wil bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking (43 procent) en dit percentage loopt terug tot 38 procent wanneer mensen kennis nemen van de reeds geplande bezuinigen.

De crisis is zowel onder de Nederlanders die vinden dat het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking verminderd moet worden, als onder diegenen die vinden dat dit budget gelijk moet blijven, de meest genoemde reden.

Het belangrijkste argument onder Nederlanders die vinden dat het budget omhoog moet, is de morele plicht om als rijk land arme landen te helpen zich te ontwikkelen.

Positieve houding tegenover ontwikkelingssamenwerking gaat niet altijd samen met steun voor budget

Er is een groep Nederlanders die voorstander is van ontwikkelingssamenwerking, maar desondanks toch vindt dat er op dit terrein bezuinigd moet worden door de Nederlandse regering. De meest genoemde reden om toch te bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking is volgens deze groep de crisis. De crisis maakt het volgens hen noodzakelijk voor de overheid om zich op problemen in Nederland te richten. Deze groep vindt echter wel vaker dan andere Nederlanders dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking weer omhoog mag als Nederland uit de crisis is. Dit impliceert dat onder deze groep de steun voor overheidsuitgaven op dit terrein vanzelf weer stijgt wanneer de crisis voorbij is. Toch vindt daarnaast ook een deel dat hulp anders zou moeten: er zou meer aandacht moeten worden geschonken aan capaciteitsopbouw binnen de ontwikkelingsactiviteiten van de Nederlandse overheid. Ook zou de rol van het kleine particuliere initiatief groter moeten zijn. Daarnaast wordt aangegeven dat minder geld mogelijk zou leiden tot meer efficiëntie van ontwikkelingsactiviteiten.

Nederlanders hebben behoefte aan informatie over effect van ontwikkelingsactiviteiten

Het draagvlak voor het helpen van mensen in arme landen is groot onder de Nederlandse bevolking. En hoewel het budget voor ontwikkelingssamenwerking door met name de crisis onder druk staat, is nog altijd de helft van de Nederlanders voorstander van continuering of zelfs verhoging van overheidsuitgaven op dit terrein. Deze resultaten lijken in tegenspraak met het publieke discours waarin criticasters met een focus op ‘de strijdstok’, inefficiëntie en ineffectiviteit van ontwikkelingssamenwerking de boventoon lijken te voeren. Dit zijn echter ook zaken die bij de voorstanders van ontwikkelingssamenwerking spelen. Nederlanders die de ontwikkelingsactiviteiten van de Nederlandse overheid steunen, hebben behoefte aan toegankelijke informatie over de resultaten en effecten van door de overheid gefinancierde ontwikkelingsprojecten en activiteiten.

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) signaleert eind 2012 dat Nederlanders in de afgelopen jaren duidelijk minder belang zijn gaan hechten aan internationale thema's en men zich meer is gaan richten op de problemen in Nederland (den Ridder, Dekker & van Ditmars, 2012). Dat lijkt tegenstrijdig in een tijd waarin de wereld sterk verandert, en door bijvoorbeeld klimaatverandering, groeiende (economische) afhankelijkheid en toegenomen communicatiemogelijkheden steeds 'dichterbij' komt. In de slagschaduw van deze ontwikkelingen is ook het praten en denken over ontwikkelingssamenwerking een hot topic in de media.

Jaarlijks, en ook weer in 2013, brengt NCDO het draagvlak voor ontwikkelingsamenwerking onder de Nederlandse bevolking in kaart (zie Boonstoppel & van Elfrinkhof, 2013). Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen het belang dat men hecht aan het helpen van mensen in arme landen zich te ontwikkelen in het algemeen en de specifieke steun voor overheidsuitgaven op dit terrein. De maatschappelijke steun voor deze twee vormen van draagvlak verschilt. Zowel draagvlak als ontwikkelingsamenwerking zijn gelaagde begrippen. In het publieke debat en de media lopen deze twee aspecten van maatschappelijke steun van ontwikkelingssamenwerking echter nog al eens door elkaar, wat tot verwarring leidt. De belangrijkste doelstelling van deze verdiepende studie is om te begrijpen hoe de verschillen in enerzijds maatschappelijke steun voor het helpen van mensen in arme landen in het algemeen, en anderzijds de specifieke steun van het overheidsbudget op dit terrein in elkaar zitten.

Welke aspecten spelen een rol bij maatschappelijke steun voor overheidsactiviteiten? Wij onderscheiden drie aspecten die essentieel zijn voor draagvlak: (1) het belang dat men hecht aan armoedebestrijding of ontwikkelingsamenwerking in het algemeen, (2) of men vindt dat activiteiten op dit terrein een taak van de overheid is, en (3) hoeveel geld de overheid aan activiteiten op het beleidsterrein zou moeten besteden.

NCDO vindt het van belang deze drie aspecten van draagvlak te bestuderen om meer inzicht te krijgen in het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking. Immers, het lijkt beperkt om draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking alleen te baseren op het feit of men voor- of tegenstander van het vergroten van overheidsuitgaven op dit terrein is. Denk hierbij aan de situatie waarin er sprake is van noodzakelijke bezuinigingen op allerlei beleidsterreinen; waarom zou men dan uitgerekend voor het verhogen van de overheidsuitgaven op het terrein van ontwikkelingssamenwerking zijn? En ook: als iemand veel belang hecht aan armoedebestrijding hoeft dit niet automatisch te betekenen dat die persoon ook vindt dat wereldwijde armoedebestrijding een taak voor de Nederlandse overheid is.

Wij stellen dan ook dat er drie vragen gesteld zouden moeten worden om goed inzicht te krijgen in draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking:

1. Vinden Nederlanders het belangrijk dat mensen in arme landen geholpen worden zich te ontwikkelen?
2. Is deze brede benadering van ontwikkelingssamenwerking ook een taak van de overheid?
3. Hoeveel geld moet de overheid hier aan besteden?

Deze verdiepende studie is gebaseerd op de gegevens van twee recente representatieve peilingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder naar draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. In deze studie pogen we door de beantwoording van drie bovenstaande vragen een breder inzicht te krijgen in het begrip draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking. Ofwel, hoe staat het met de maatschappelijke steun voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland, zowel in brede als in smalle zin?

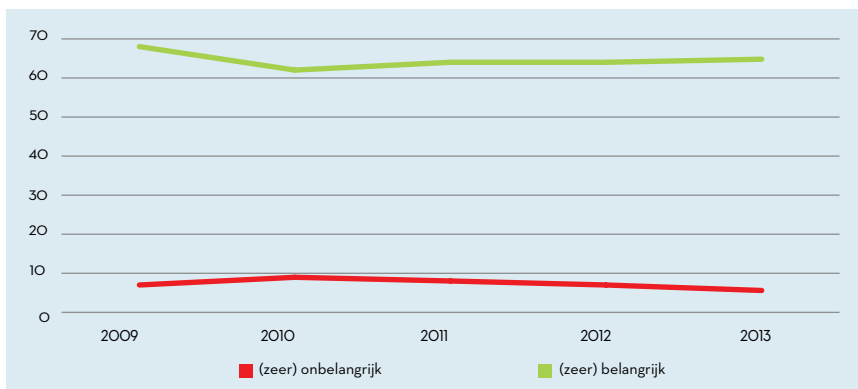
HOOFDSTUK 2

DRIE ASPECTEN VAN DRAAGVLAK VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Bij de bestudering van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking wordt een onderscheid gemaakt tussen: (1) het belang van ontwikkelingssamenwerking of armoedebestrijding in het algemeen, (2) of men vindt dat deze activiteiten ook tot de taken van de overheid behoren, en (3) de steun voor het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking.

2.1. Algemeen belang van mondiale armoedebestrijding

Het belang dat de Nederlandse bevolking hecht aan armoedebestrijding is in 2013 onverminderd hoog. Twee derde (65 procent) van hen zegt het (zeer) belangrijk te vinden om mensen in arme landen zich te helpen ontwikkelen. Slechts een zeer klein deel (zes procent) van de Nederlanders vindt dit (zeer) onbelangrijk.

Figuur 1 Maatschappelijke steun voor ontwikkelingssamenwerking van 2009 t/m 2013 (2013: n=2009, gewogen resultaten).

Op basis van deze cijfers kunnen we concluderen dat de steun voor het eerste aspect van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland groot is: de ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking vindt het belangrijk om mensen in arme landen te helpen zich te ontwikkelen.

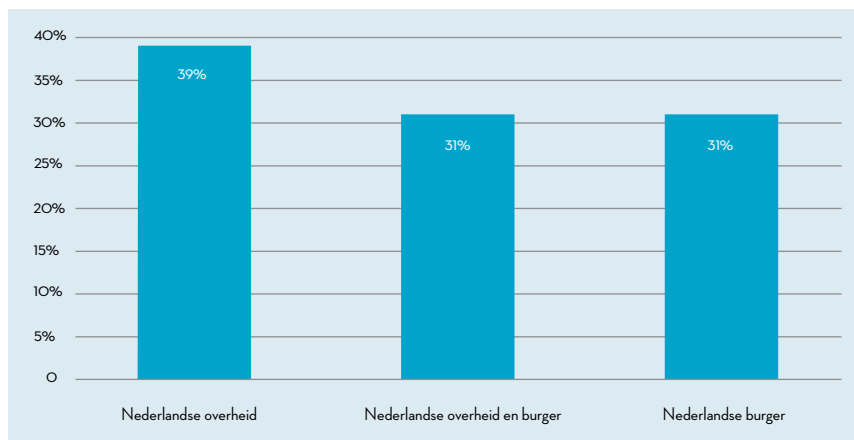
2.2. Mondiale armoedebestrijding een taak van de Nederlandse overheid?

Dat men belang hecht aan het helpen van mensen in arme landen, betekent niet automatisch dat men ook vindt dat de overheid dit moet doen. In een peiling begin dit jaar is de vraag voorgelegd of Nederlanders ontwikkelingssamenwerking zien als een overheidstaak of dat de verantwoording meer ligt bij de individuele burger. Deze vraag is zeer relevant in een tijd waarin er flink wordt bezuinigd op ontwikkelingssamenwerking en waarin er vanuit de politiek meer aanspraak wordt gedaan op het eigen initiatief van burgers. Zo wordt de verantwoordelijkheid van de individuele burger voor ontwikkelingssamenwerking in liberale kringen aangedragen als argument voor de bezuinigingen op dit terrein. In een ingezonden brief in juni 2012 stelden fractieleider Stef Blok en woordvoerder ontwikkelingssamenwerking Ingrid de Caluwé namens de VVD dat het niet een taak van de overheid is om liefdadigheid af te kopen. *“Als liberalen voelen wij zeker een morele plicht tegenover medemensen die het minder hebben. Maar waarom zouden we die willen afkopen via de overheid? Niets houdt mensen tegen een financiële bijdrage te geven aan zinvolle ontwikkelingsprojecten”* (Blok & de Caluwé, 2012). De regering vindt dat de overheid een eigen verantwoordelijkheid heeft op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, maar stelt ook dat met name maatschappelijke organisaties minder afhankelijk moeten worden van overheidsfinanciering: *“Op termijn wil het kabinet de subsidies voor maatschappelijke organisaties verder verminderen. Hulporganisaties moeten dan zelf meer geld opbrengen (via donaties van burgers bijvoorbeeld) om nog voor overheids-subsidie in aanmerking te komen. Het kabinet denkt daarmee het draagvlak voor ontwikkelingshulp te vergroten in de samenleving.”* (<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/subsidies-voor-ontwikkelingssamenwerking-en-europa/subsidies-maatschappelijke-organisaties>).

De recente bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking hebben er al toe geleid dat organisaties die actief zijn op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, zich in toenemende mate richten op het werven van fondsen onder burgers, instellingen en bijvoorbeeld fondsen van filantropen om de afnemende inkomsten vanuit de overheid te compenseren.

Nederlanders geven inderdaad gul aan goede doelen die zich richten op ontwikkelingshulp. Doelen die actief zijn op dit terrein behoren al jaren tot de populairste organisaties om aan te doneren. Ongeveer een derde van de Nederlandse bevolking gaf in 2011 geld aan goede doelen actief in ontwikkelingssamenwerking (Schuyt, Gouwenberg & Bekkers, 2013). Ook voelt een relatief groot deel van de Nederlanders een gedeelde verantwoordelijkheid voor het oplossen van problemen wereldwijd (Boonstoppel & van Elfrinkhof, 2013).

Betekent dit dat Nederlanders ontwikkelingssamenwerking zien als iets waar zij zelf hoofdverantwoordelijk voor zijn? Niet direct. De meningen over in hoeverre het helpen van mensen in arme landen een taak is van de Nederlandse overheid of van de individuele Nederlandse burger, zijn verdeeld (zie figuur 2). Ruim een derde ziet het helpen van arme mensen hoofdzakelijk als een taak voor de overheid (39 procent), een iets kleiner deel als een taak alleen voor de burger (31 procent). Een even grote groep kiest de midden-categorie: deze Nederlanders zien wat betreft ontwikkelingssamenwerking zowel een taak voor de individuele burger als voor de overheid weggelegd.¹

Figuur 2. Ontwikkelingssamenwerking taak van de overheid of van de burger? (n=518, gewogen resultaten)

¹ Respondenten werd een 11-punts schaal voorgelegd waarbij de 0 stond voor dat het helpen van mensen in arme landen zich te ontwikkelen volledig een taak is van de Nederlandse overheid en de 10 voor dat deze taak volledig bij de individuele Nederlandse burger zou moeten liggen. Respondenten die een score van 0 t/m 4 gaven zijn ingedeeld bij de groep 'Nederlandse overheid', diegenen die een score van 5 gaven zijn ingedeeld in de groep 'Nederlandse overheid en burger' en de respondenten die voor een score van 6 t/m 10 kozen werden ingedeeld bij de groep 'Nederlandse burger'. Deze vraag maakte onderdeel uit van de opiniepeiling die begin 2013 is gehouden (zie methodologische verantwoording).

We kunnen hieruit concluderen dat de meerderheid van de Nederlanders (70 procent) ontwikkelingssamenwerking ziet als een (gedeelde) verantwoordelijkheid van de overheid. Ontwikkelingssamenwerking is dus niet alleen belangrijk, het is ook een taak voor de overheid. Het is daarnaast interessant dat bijna een derde van de Nederlanders zichzelf in belangrijke mate verantwoordelijk ziet voor (mondiale) armoedebestrijding. Echter, wanneer we de gegevens nader bestuderen, blijken de Nederlanders die aangeven dat armoedebestrijding vooral een taak van de individuele burger is, zelf juist het minst 'actief' te zijn op dit terrein. Deze groep Nederlanders doneert minder vaak aan goede doelen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en is tevens minder overtuigd van het principe van gedeelde verantwoordelijkheid, dan de Nederlanders die ontwikkelingssamenwerking als een taak van de overheid zien. De Nederlanders die wel in hogere mate hun verantwoording nemen, geloven meer in de gedeelde verantwoordelijkheid van burger en overheid.

Deze bevindingen lijken aan te geven dat de opvatting dat ontwikkelingssamenwerking een taak voor burgers is, voor de meesten een verkapte manier is om te zeggen dat men tegenstander is van overheidsuitgaven aan ontwikkelingssamenwerking. En dus niet zozeer dat men zich zélf ook daadwerkelijk verantwoordelijk voelt. Dit impliceert dat – wanneer er door de overheid bezuinigd wordt op ontwikkelingssamenwerking – deze groep Nederlanders hoogstwaarschijnlijk niet hun verantwoordelijkheid zal nemen en zelf het ontstane financiële gat zal opvullen, zoals wordt gesuggereerd in economische theorieën (de zogenaamde 'crowding-out'-hypothese, zie kader).

Crowding-out hypothese

Volgens de *crowding-out* hypothese zullen burgers in reactie op een bezuiniging van de overheid hun eigen bijdrage verhogen om zo het ontstane tekort te compenseren. Resultaten van experimenteel onderzoek ondersteunen (in beperkte mate) de *crowding-out*-hypothese (Vesterlund et al., 2008). Ondersteuning voor deze hypothese werd echter (nog) niet aangetoond in survey-onderzoek. Onderzoek naar het *crowding-out*-effect onder Nederlanders (Bekkers & Boonstoppel 2011) laat zien dat een meerderheid van hen zegt niet meer te gaan geven als de overheid bezuinigt op maatschappelijke organisaties. Nederlandse burgers lijken dus niet te willen compenseren voor bezuinigingen vanuit de overheid. Ook in ander survey-onderzoek is er nauwelijks bewijs voor een *crowding-out*-effect gevonden (Van Oorschot & Arts, 2005). Mocht het

crowding-out-effect echt bestaan, dan is het verband zeer waarschijnlijk indirect. Andreoni & Payne (2011) laten zien dat *crowding-out* vooral optreedt als ontwikkelingsorganisaties hun fondsenwervende activiteiten vergroten in reactie op een afname in overheidssubsidies. Mensen geven dus meer. Dit komt echter niet zozeer voort uit de behoefte om overheidsbezuinigingen te compenseren, maar lijkt meer het gevolg van een intensievere benadering voor donaties door goede doelen.

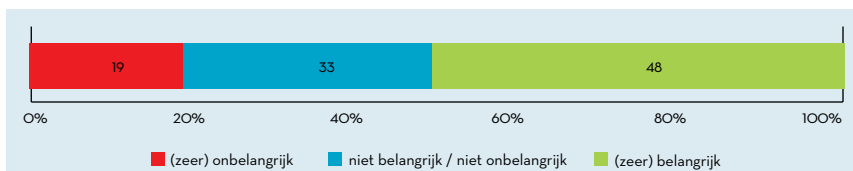
Zijn Nederlanders bereid om de bezuinigingen te compenseren?

In de meest recente peiling hebben we 2009 Nederlanders de vraag gesteld of zij de gevolgen van de geplande bezuinigingen van het kabinet (ten dele) zouden willen opvangen door zelf gedurende één jaar 5 euro per maand aan ontwikkelingshulp te betalen. De meerderheid van de Nederlanders (58 procent) geeft aan dit niet te willen doen, een kwart van de Nederlanders zegt hier wel bereid toe te zijn, maar dan alleen als alle Nederlanders meedoen en dus ook 5 euro per maand betalen. Eén op de zes Nederlanders is bereid dit te doen, ongeacht of andere Nederlanders iets mee betalen. Deze resultaten laten zien dat de Nederlandse burgers niet direct staan te springen om zelf overheidsbezuinigingen op dit terrein op te vangen.

2.3. Overheidsuitgaven aan ontwikkelingssamenwerking

De meerderheid van de Nederlandse bevolking onderschrijft dat men mensen in arme landen moet helpen om zich te ontwikkelen en dat dit een taak is waar de Nederlandse overheid in meer of iets mindere mate (mede) verantwoordelijk voor is. Maar betekent deze maatschappelijke steun voor het ondersteunen van mensen in arme landen door de Nederlandse overheid ook dat men vindt dat de Nederlandse overheid hier geld aan zou moeten besteden? De rol van de regering zou ook meer indirect kunnen zijn, bijvoorbeeld door het steunen en ondertekenen van internationale verdragen op het gebied van mensenrechten.

Uit de peiling van begin dit jaar blijkt dat ongeveer de helft van de Nederlanders het belangrijk vindt dat de Nederlandse overheid geld besteedt aan ontwikkelingssamenwerking. Hoewel dit een kleiner percentage is dan de twee derde die het belangrijk vindt om arme landen te helpen en de zeventig procent die een (gedeelde) rol voor de overheid ziet weggelegd op dit terrein, is het draagvlak voor overheidsuitgaven op het gebied van ontwikkelingssamenwerking nog altijd relatief groot te noemen.

Figuur 3. Hoe belangrijk is het dat Nederlandse overheid geld besteedt aan ontwikkelingssamenwerking? (n=518, gewogen resultaten)

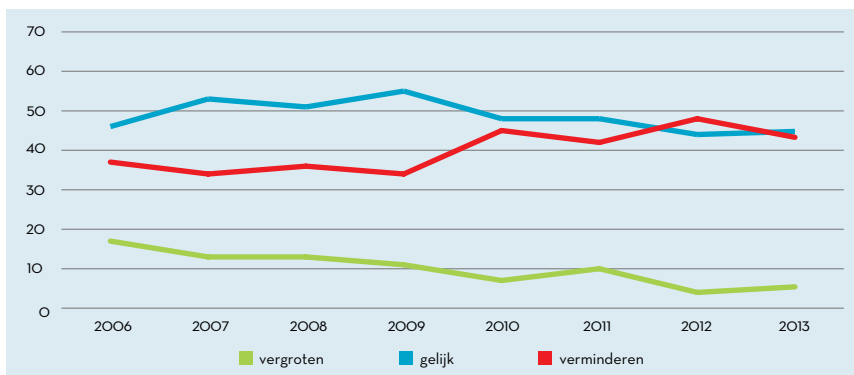
De helft van de Nederlanders (48 procent) vindt het (zeer) belangrijk dat de overheid geld besteedt aan ontwikkelingssamenwerking. Slechts één op de vijf (negentien procent) Nederlanders vindt het (zeer) onbelangrijk dat de Nederlandse overheid hier geld aan besteedt.

2.4. Hoeveel overheidsgeld besteden aan ontwikkelingssamenwerking?

De constatering dat ongeveer de helft van de Nederlanders het (zeer) belangrijk vindt dat de Nederlandse overheid geld besteedt aan ontwikkelingssamenwerking zegt weinig over hoeveel geld er volgens hen aan besteed moet worden. Vinden Nederlanders dat er meer, minder of ongeveer evenveel uitgegeven moet worden aan ontwikkelingssamenwerking door de Nederlandse overheid dan nu het geval is? En hoe verhoudt zich dat tot andere beleidsterreinen?

Op basis van de meest recente peiling in mei 2013 vindt bijna de helft van de Nederlanders (45 procent) dat het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking gelijk moet blijven. Een vergelijkbaar deel (43 procent) vindt dat het budget omlaag moet. Slechts vijf procent van de Nederlanders geeft aan dat het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking wat hen betreft omhoog kan.

De negatieve trend die vorig jaar werd ingezet (waarbij het aantal voorstanders van bezuinigingen groter was dan het aantal Nederlanders dat vond dat het budget gelijk moest blijven) lijkt niet door te zetten. Het is goed mogelijk dat Nederlanders het idee hebben dat de recente bezuinigingen voldoende zijn en er niet meer bezuinigd hoeft te worden op dit terrein.

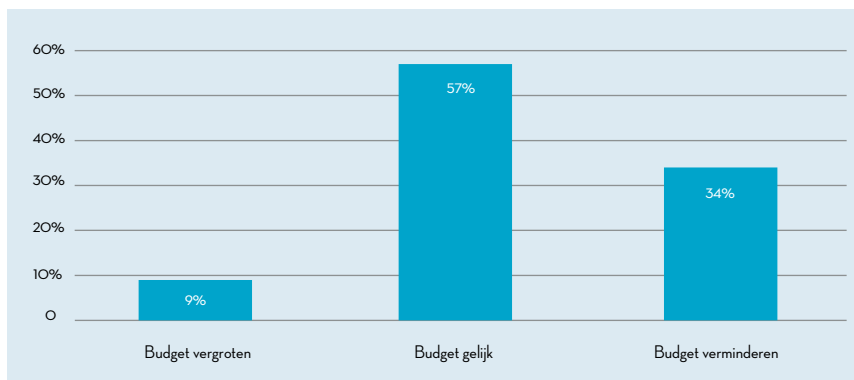

Figuur 4. Ontwikkeling in steun voor overheidsbudget ontwikkelingssamenwerking 2006-2013 (%; n=2009, gewogen resultaten)

Eerder onderzoek (Carabain, Spitz & Hogeling, 2012) liet zien dat Nederlanders echter maar weinig kennis hebben over de overheidsbestedingen aan ontwikkelingssamenwerking en geneigd zijn deze uitgaven in hoge mate te overschatten. Om deze kennislacune op te vangen, hebben we de Nederlanders die zeggen voor bezuiniging te zijn in een vervolgvraag de reeds voorgenomen bezuinigingen voorgelegd en hen vervolgens gevraagd of men met deze aanvullende kennis nog steeds zou willen bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking. De regering bezuinigt de komende vier jaar totaal één miljard euro op het budget voor ontwikkelingssamenwerking (van Ewijk, 2013). Op basis van deze kennis veranderde slechts een klein gedeelte (twaalf procent) van deze Nederlanders hun mening en waren niet langer voor bezuinigingen op dit beleidsterrein. Het percentage Nederlanders dat voor bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking is, zou daarmee zijn gedaald van 43 naar 38 procent.

Wat vinden de voorstanders van ontwikkelingssamenwerking van de bezuinigingen?

Zoals gezegd hoeft het belang dat men hecht aan ontwikkelingssamenwerking niet te betekenen dat men ook vindt dat er overheidsgeld aan dit terrein moet worden besteed, laat staan dat dit budget moet worden verhoogd. De vraag is dan ook of Nederlanders die belang hechten aan (mondiale) armoedebestrijding voor of tegen bezuinigingen voor ontwikkelingssamenwerking zijn.

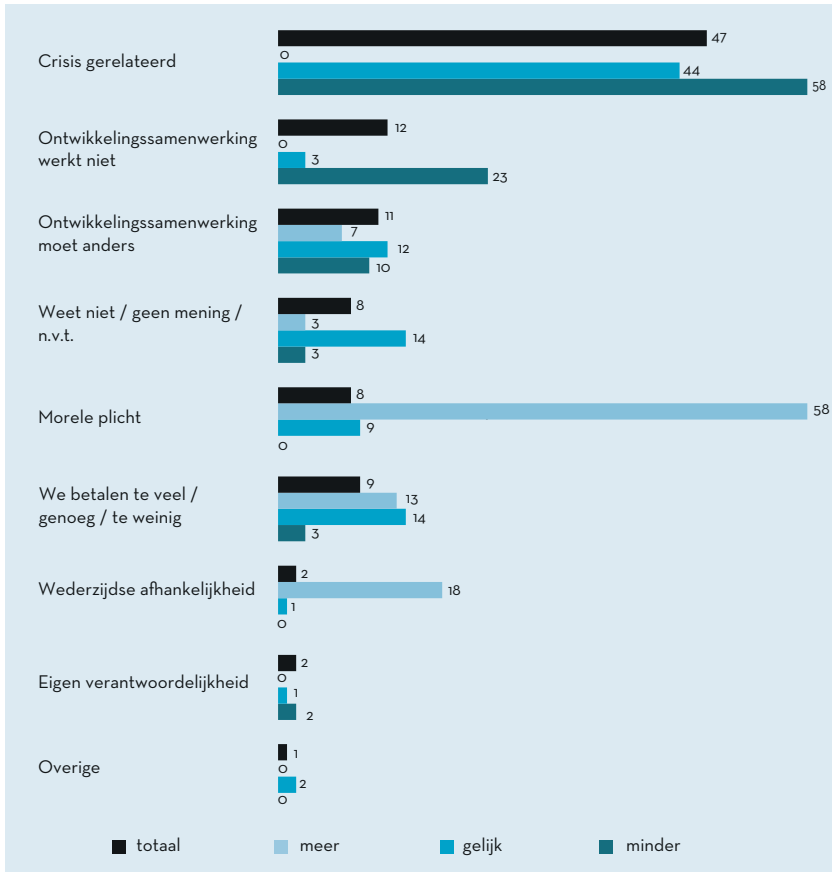
Figuur 5. Steun voor het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking onder Nederlanders die groot belang hechten aan helpen van arme landen (%; n=1865, gewogen resultaten).

De meerderheid van de Nederlanders die het (zeer) belangrijk vindt dat mensen in arme landen worden geholpen zich te ontwikkelen (66 procent), is tegen bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking. Toch vindt tegelijkertijd een derde van de Nederlanders die veel belang hechten aan armoedebestrijding het noodzakelijk om te bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking. Dit maakt het interessant om te kijken naar de redenen die Nederlanders noemen om voor of tegen bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking te zijn. Doel is om op basis van deze redenen te proberen te verklaren waarom sommige Nederlanders wel belang hechten aan overheidsbemoedeningen op het werkveld van mondiale armoedebestrijding, maar tegelijkertijd toch willen dat het budget hiervoor afneemt.

2.5. Redenen om wel of geen veranderingen te willen in het budget

Waarom vinden sommige Nederlanders dat de regering het budget voor ontwikkelingssamenwerking moet verlagen, terwijl anderen het budget liever behouden of verhoogd zien? Er lijken voldoende redenen te bestaan om voor of tegen ontwikkelingssamenwerking te zijn. In de literatuur zijn plicht, eigenbelang of aantoonbare effectiviteit veelgenoemde argumenten van voorstanders, terwijl tegenstanders zich vaak richten op het gebrek aan effectiviteit, de (relatief) hoge kosten, corruptie en het bevorderen van de afhankelijkheid van arme landen (WRR, 2010; Reijngoud, 2009; Hurkxkens, 2012). In ons onderzoek gaven Nederlanders allerlei redenen op. Wij hebben deze redenen, via een inductief-iteratief proces² gebaseerd op de antwoorden van de respondenten, in zeven categorieën onderverdeeld: (1) crisis gerelateerde redenen, (2) ontwikkelingssamenwerking werkt niet, (3) ontwikkelingssamenwerking moet anders, (4)

ontwikkelingssamenwerking als morele plicht (5) we betalen te veel (in geval van reductie), genoeg (in geval van gelijk blijven van budget) of te weinig (verhogen van budget), (6) onderkennen van wederzijdse afhankelijkheid en (7) ontwikkeling is de verantwoordelijkheid van de landen zelf.

Figuur 6. Redenen waarom Nederlanders meer/minder of evenveel aan ontwikkelingssamenwerking willen uitgeven (%; n=1885, gewogen resultaten)

² De antwoorden van de respondenten zijn als uitgangspunt genomen voor het creëren van de antwoordcategorieën door de onderzoekers. Het aantal categorieën is eveneens gebaseerd op deze antwoorden, zodat (bijna) alle antwoorden in een categorie konden worden ingedeeld. Een klein aantal zeer diverse en afwijkende antwoorden is geplaatst in de categorie 'overige'.

De crisis is zowel onder de Nederlanders die vinden dat het overheidsbudget verminderd moet worden als diegenen die vinden dat dit budget gelijk moet blijven, de vaakst genoemde reden. Het belangrijkste argument onder Nederlanders die vinden dat het budget omhoog moet, is de morele plicht om arme landen zich te helpen ontwikkelen. Uit eerder onderzoek op basis van groepsgesprekken kwam ook naar voren dat voorstanders van ontwikkelingssamenwerking hier veelal positief tegenover staan vanuit een moreel besef (Hogeling, 2012). We gaan hieronder uitgebreid in op de verschillende redenen die de Nederlanders geven om hun mening over het veranderen of behoud van het budget voor ontwikkelingssamenwerking te onderbouwen.

Crisis in Nederland

De reden die het vaakst door Nederlanders genoemd wordt om minder uit te geven aan ontwikkelingssamenwerking is dat zij vinden dat de regering eerst Nederland uit de crisis moet tillen, alvorens andere landen te helpen.

“Er is zoveel gaande in ons eigen land, werkeloosheid, (verborgen) armoede, ouderenzorg.... crisis! We moeten eerst zorgen dat ons eigen land economisch en sociaal sterk wordt en blijft, het positieve gevoel bij Nederlanders vergroten, voordat we ons op ontwikkelingslanden kunnen richten.”
(vrouw, 37 jaar – budget omlaag)

In tijden van bezuinigingen, waarin de Nederlandse regering genoodzaakt is op veel posten te bezuinigen, lijkt het voor hen haast logisch dat ook het hulpbudget omlaag gaat. Dit betekent niet dat de groep mensen die de crisis als belangrijkste reden noemen voor gelijke of lagere uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking, vanzelfsprekend negatief aankijkt tegen deze overheidsbestedingen. Acht procent van degenen die zeggen dat de crisis de belangrijkste reden is om het budget te verlagen, geven hierbij expliciet aan dat als op (bijna) alles bezuinigd moet worden ook ontwikkelingssamenwerking de dans niet kan ontspringen. Echter, ook acht procent van hen geeft expliciet aan dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking na de crisis weer omhoog mag.

“Op dit moment is onze economie niet goed, dus moeten alle zeilen bijgezet worden. Gaat het weer beter dan kan dit budget zeker weer omhoog!”
(vrouw, 36 jaar - budget omlaag)

Van de Nederlanders die graag zien dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking gelijk blijft, refereert ongeveer de helft (44 procent) in hun verklaring

aan de crisis. Doordat Nederland zich in een recessie bevindt, kan er volgens de betreffende respondenten op dit moment niet meer geld uitgegeven worden aan armere landen. Ook geeft deze groep Nederlanders in belangrijke mate aan dat de overheid eerst de aandacht op Nederland moet richten. Toch vindt deze groep dat het budget niet verder omlaag mag.

*“We kunnen het ons niet permitteren om meer geld daarvoor uit te trekken, ik vind dat de regering eerst moet zorgen voor de mensen in eigen land.”
(vrouw, 75 jaar - budget gelijk)*

In vergelijking met de groep die liever bezuinigt, wijzen deze Nederlanders vaker op het belang van ontwikkelingssamenwerking. Ook geeft een vergelijkbaar percentage van hen (negen procent) aan dat het budget na de crisis weer omhoog mag.

Binnen de groep Nederlanders die een hoger budget voor ontwikkelingssamenwerking wenselijk vindt, wordt niet een direct verband gelegd tussen de crisis en het budget voor ontwikkelingssamenwerking. Sommigen refereren in hun antwoord wel zijdelings aan de crisis, zoals uit het volgende antwoord blijkt.

*“Over het algemeen hebben we het hier hartstikke goed. We leven in vrijheid, er is een uitgebreid vangnet aan hulp (uitkering etc.). Ook al is er nu een economische crisis hier, de mensen in ‘echte’ probleemgebieden hebben het veel zwaarder.”
(man, 30 jaar - budget omhoog)*

Ontwikkelingssamenwerking werkt niet

De reden die het op één na vaakst genoemd wordt door Nederlanders om te bezuinigen of hetzelfde uit te geven aan ontwikkelingssamenwerking is dat de ontwikkelingssteun niet werkt en/of dat de hulp gelden op een andere manier beter ingezet kunnen worden. Ongeveer een kwart van de Nederlanders die het budget willen verlagen geeft dit als reden op, tegenover slechts drie procent van degenen die het budget gelijk willen houden. Zo geven zij aan dat zij door het gebrek aan transparantie niet weten wat er met de ontwikkelingsgelden gebeurt. Ook komt volgens hen veel geld niet aan bij degenen voor wie de hulp daadwerkelijk bedoeld is. Teveel geld, zo onderbouwen zij, blijft aan de bekende ‘strijkstok’ hangen door de inefficiëntie van de gegeven ontwikkelingshulp of door de corruptie in ontvangende landen.

“We geven al 60 jaar geld, en daarvan is weinig resultaat terug te zien! We kunnen wel geld in een bodemloze put blijven gooien, maar het zal niet veel verschil maken op deze manier!”

(man, 43 jaar - budget omlaag)

“Geld wordt veelal niet doeltreffend ingezet. Veel geld komt bij verkeerde partijen terecht en ontregelt daarmee de sociale verhoudingen in het land.”

(man, 45 jaar - budget omlaag)

“Er is veel geld gestoken in ontwikkelingslanden, ik heb het idee dat de regeringen daar er meer van profiteren dan dat het terecht komt bij de mensen die het nodig hebben.”

(vrouw, 25 jaar - budget gelijk)

Onder de Nederlanders die het budget voor ontwikkelingssamenwerking willen verhogen, wordt door de respondenten niet ingegaan op de effectiviteit van de hulp.

Ontwikkelingssamenwerking moet anders

In totaal noemt tien procent van de Nederlanders als reden om al dan niet iets aan het budget voor ontwikkelingssamenwerking te doen, dat ontwikkelingssamenwerking anders moet. Onder de Nederlanders die willen bezuinigen op basis van het idee dat ontwikkelingssamenwerking anders moet (tien procent) is een veelgenoemd argument dat ontwikkelingshulp efficiënter kan en moet worden ingezet. Ook wijzen zij op het belang van capaciteitsopbouw, opdat het zwaartepunt van ontwikkelingssamenwerking komt te liggen op kennisoverdracht om zo de mensen in die landen de handvaten te geven zichzelf te kunnen ontwikkelen. Ofwel, ze de hengel in plaats van de vis te geven.

“Het is mooi ontwikkelingslanden te helpen. Maar het is een betere manier om kennis te brengen in plaats van geld. Geld is beter besteed in Nederland zelf om de verborgen armoede te bestrijden.” (vrouw, 55 jaar - budget omlaag)

Ook noemt een deel van deze groep Nederlanders die willen bezuinigen het belang van het bevorderen van eerlijke handelsrelaties en van hulp die wordt gegeven door kleine en transparante particuliere initiatieven.

“Ik heb vaak het idee dat er veel aan de strijkstok blijft hangen. Ik zie meer in kleinschalige projecten waar mensen naar toe gaan die ik ken om daar te helpen.”

(vrouw, 53 jaar - budget omlaag)

Van de Nederlanders die aangeven het huidige budget te willen behouden, maar toch willen dat ontwikkelingsamenwerking verandert (twaalf procent), benoemt een flink aantal respondenten dat de hulp efficiënter besteed kan worden. Ook benadrukken zij het belang van capaciteitsopbouw en geven ze aan meer vertrouwen te hebben in kleinere particuliere initiatieven dan in overheidssteun.

“Ik vind het belangrijk andere mensen te helpen, maar het geld moet wel effectief en efficiënt besteed worden aan zinvolle projecten die mensen zelf in staat stellen om hun situatie te verbeteren (zoals door het geven van onderwijs etc.)”

(vrouw, 26 jaar - budget gelijk)

“Ontwikkelingshulp is mijns inziens te veel gericht op brengen. Bijvoorbeeld het brengen van ideeën. De lokale bevolking heeft denk ik meer kennis waar we te weinig gebruik van maken. Ontwikkelingshulp is te vaak gericht op hoe wij denken dat het moet. Ondanks alle goede bedoelingen.”

(vrouw, 34 jaar - budget gelijk)

Ook geeft een deel van de voorstanders van budgetverhoging (ongeveer zeven procent) aan dat er ruimte is voor verbetering in activiteiten op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Als voorbeelden geven ook zij het versterken van de eigen capaciteit en kennis van de ontwikkelingslanden, evenals het verhogen van de efficiëntie van de hulp. Daarnaast noemen zij het belang van eerlijke handelsrelaties.

“Wij moeten als rijk land andere landen steunen, maar belangrijker nog: eerlijke handel drijven zodat ze op een gelijkwaardige manier geld verdienen. Uiteindelijk heeft Nederland daar zelf ook voordeel van.”

(vrouw, 60 jaar - budget omhoog)

Morele plicht

Het grootste deel van de Nederlanders (58 procent) die aangeven dat het budget voor ontwikkelingsamenwerking moet worden verhoogd, noemt als belangrijkste reden de morele plicht om als rijk land arme landen te helpen.

Naast hun gevoel dat Nederland als rijk land solidair moet zijn met armere landen die de hulp hard nodig hebben, wijzen zij in hun verklaring vaker op rechtvaardigheid en het belang van gelijkheid tussen Noord en Zuid.

“Het is een kwestie van rechtvaardigheid. Ondanks de crisis hebben we het zo ontzettend goed hier. Ons geld kan zo veel betekenen in gebieden waar armoede en onderontwikkeling heerst. Het is niet minder dan een morele verplichting om te helpen”

(man, 43 jaar - budget omhoog)

“Noordelijke landen profiteren onevenredig van bodemschatten, goedkope arbeid en afzetmogelijkheden in zuidelijke landen. Wereldverschillen zijn veel te groot om duurzaam te kunnen zijn.”

(man, 60 jaar - budget omhoog)

Ook onder de Nederlanders die niets aan het budget willen veranderen, ervaart een deel (acht procent) ontwikkelingssamenwerking als een morele plicht. Volgens hen hebben ontwikkelingslanden onze hulp hard nodig en hebben wij als rijk land nog altijd genoeg te besteden om arme landen financieel te ondersteunen.

“Ondanks de huidige economische crisis bij ons, leven wij hier toch nog in welvaart vergeleken met ontwikkelingslanden.”

(man, 83 jaar - budget gelijk)

Als laatste punt: geen van de respondenten die pleiten voor een lager budget voor ontwikkelingssamenwerking refereert aan een morele verplichting om mensen in arme landen te helpen zich te ontwikkelen.

Eigen verantwoordelijkheid

Een klein deel van de Nederlanders (twee procent) vindt dat ontwikkeling de eigen verantwoordelijkheid is van armere landen. Deze reden wordt het meest genoemd door Nederlanders die willen bezuinigen op het budget voor ontwikkelingssamenwerking.

“De grootste verantwoordelijkheid ligt bij de landen zelf.”

(man, 42 jaar - budget omlaag)

Minder dan één procent van de mensen die vinden dat het budget gelijk moet blijven, noemt deze reden. Dit argument wordt niet aangedragen door Nederlanders die vinden dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking omhoog moet.

Wederzijdse afhankelijkheid

Eveneens een klein deel (twee procent) van de Nederlanders geeft aan dat het geven van steun aan ontwikkelingslanden ook in het belang van Nederland is. Op mondiaal niveau worden we steeds afhankelijker van elkaar, bijvoorbeeld door een toename van de wereldbevolking of door schaarste van grondstoffen. Het is wel opvallend dat de Nederlanders die het budget voor ontwikkelingssamenwerking willen verhogen deze reden heel vaak noemen; bijna één op de vijf van hen noemt wederzijdse afhankelijkheid als onderbouwing voor hun keuze tot verhoging van het budget.

“Het is goed om het welvaartspeil in de gehele wereld te vergroten. Het effect hiervan is dat er op termijn een markt ontstaat waar we met onze Nederlandse producten en diensten baat bij hebben. Het heeft dus ook een economisch belang.”

(man, 50 jaar - budget omhoog)

“Als de mensen in arme landen het beter krijgen, hoeven ze niet meer naar het rijke westen te vluchten.”

(vrouw, 55 jaar - budget omhoog)

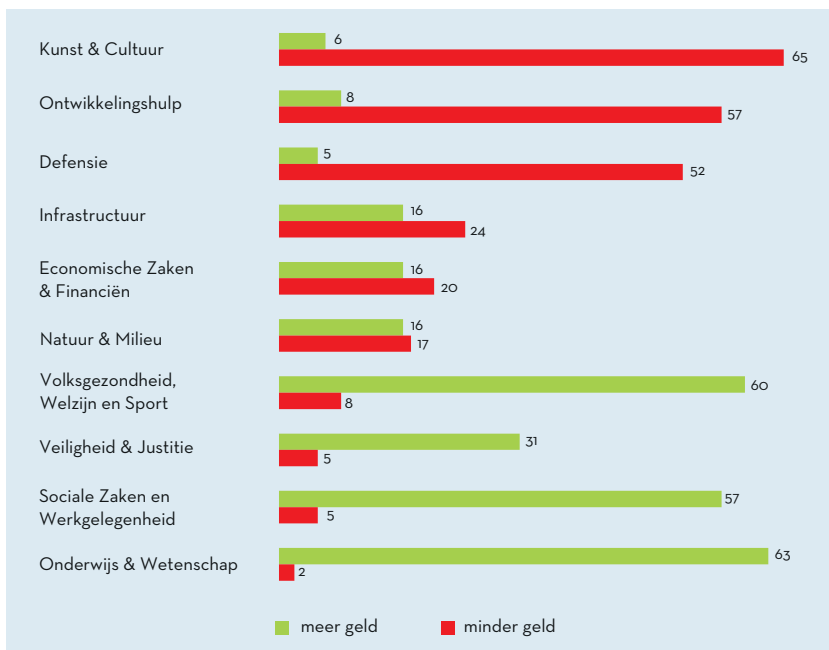
Voorstanders van ontwikkelingssamenwerking en toch voor bezuinigingen?

Wat zijn de argumenten van de Nederlanders die het wél belangrijk vinden om mensen in arme landen zich te helpen ontwikkelen, maar toch willen bezuinigen op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Hoewel deze groep ook het vaakst de crisis noemt als reden voor bezuinigingen op het budget, wijkt ze op twee punten in belangrijke mate af van de andere Nederlanders die ook willen bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking. Zij vinden namelijk vaker dat ontwikkelingssamenwerking anders zou moeten of zelfs niet werkt. Daarnaast ziet deze groep Nederlanders ontwikkelingssamenwerking niet als een morele plicht van rijke landen. Deze argumenten lijken steekhoudende argumenten om ondanks een positieve houding ten aanzien van het helpen van arme landen, het overheidsbudget voor ontwikkelingssamenwerking te willen verlagen. De manier waarop ontwikkelingssamenwerking volgens hen anders zou moeten, richt zich met name op eerlijke handel en kennisoverdracht.

Soortgelijke resultaten kwamen in eerder onderzoek op basis van groepsgesprekken met voor- en tegenstanders van ontwikkelingssamenwerking ook (Hogeling, 2012) naar voren. Uit deze studie bleek eveneens dat voorstanders niet automatisch positief stonden tegenover de overheidsinspanningen en -uitgaven op dit terrein. Hun kritische blik werd in belangrijke mate gevoed door het gebrek aan transparantie en inzicht in de resultaten van ontwikkelingssamenwerking. Ook kwam in dit onderzoek naar voren dat Nederlanders behoefte hebben aan (meer) informatie over de effecten of resultaten van ontwikkelingssamenwerking. Het gebrek aan dergelijke informatie blijkt tevens een belangrijke beweegreden voor Nederlanders om tegen ontwikkelingssamenwerking te zijn.

Ontwikkelingssamenwerking: bezuinigingspost of begrotingswens?

Beleid rondom ontwikkelingssamenwerking is onlosmakelijk verbonden met het budget dat de Nederlandse regering beschikbaar stelt voor ontwikkelingssamenwerking. Er is de laatste tijd flink bezuinigd op ontwikkelingssamenwerking. Uit onderzoek van het SCP (den Ridder, Posthumus & Dekker, 2013) blijkt dat de meerderheid van de Nederlanders (59 procent) in het tweede kwartaal van 2013 vindt dat het in het algemeen noodzakelijk is om te bezuinigen. Hoe verhoudt ontwikkelingssamenwerking zich tot de andere beleidsterreinen? Willen Nederlanders meer of minder overheidsgeld besteden aan ontwikkelingssamenwerking in vergelijking met beleidsterreinen als defensie, economische zaken of cultuur?

Figuur 7 Bezuinigingsposten en begrotingswensen (% Nederlanders dat beleidsterrein noemt, n=2009, gewogen resultaten)³

Veel Nederlanders (57 procent) zien ontwikkelings samenwerking als een mogelijke bezuinigingspost. Ook defensie en kunst en cultuur zijn voor Nederlanders mogelijke bezuinigingsposten. Deze drie beleidsterreinen zijn ook het minst populair als het gaat om het verdelen van meevallers, dus voor het besteden van extra geld.

³We hebben respondenten de twee volgende vragen gesteld: 1) Het kabinet moet in de periode 2013-2017 in totaal 20 miljard bezuinigen. Als u drie beleidsterreinen moet noemen waar op bezuinigd zou moeten worden, welke zou u dan kiezen? Maximaal drie antwoorden mogelijk; 2) Stel, het kabinet heeft een meevaller van 20 miljard euro. Als u drie beleidsterreinen moet noemen waar dit extra geld aan besteed zou moeten worden, welke zou u dan kiezen? Maximaal drie antwoorden mogelijk.

HOOFDSTUK 3

CONCLUSIE

Hoe zit het met draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in de Nederlandse samenleving? Deze publicatie probeert aan de hand van drie aspecten het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in de Nederlandse samenleving te duiden en te begrijpen. Namelijk: (1) het belang dat Nederlanders in het algemeen hechten aan het helpen van mensen in arme landen (ontwikkelings-samenwerking in brede zin), (2) of men vindt dat deze ontwikkelingsactiviteiten ook een taak van de Nederlandse overheid is, en (3) hoeveel geld de overheid aan ontwikkelingssamenwerking zou moeten besteden.

Twee derde van de Nederlanders vindt het ook in 2013 belangrijk dat de mensen in arme landen geholpen worden zich te ontwikkelen. Met andere woorden, de meerderheid van de Nederlanders hecht belang aan activiteiten op het terrein van mondiale armoedebestrijding. Het percentage Nederlanders dat hier belang aan hecht is door de jaren heen weinig veranderd en blijft onverminderd hoog.

Ook blijkt dat een meerderheid ontwikkelingssamenwerking als een (gedeelde) taak voor de Nederlandse overheid ziet. Daarnaast blijkt uit nadere bestudering van de antwoorden, dat de Nederlanders die vinden dat ontwikkelings-samenwerking hoofdzakelijk een taak van de individuele burger is, zelf tegelijkertijd juist niet hun verantwoordelijkheid nemen. Voor deze groep lijkt de keuze om de verantwoordelijkheid voor ontwikkelingssamenwerking bij de burger te leggen vooral een verkapte manier om te zeggen dat men tegen overheidsuitgaven voor ontwikkelingssamenwerking is.

Op basis van bovenstaande resultaten kunnen we stellen dat een ruime meerderheid van de Nederlanders positief staat tegenover ontwikkelings-samenwerking en de rol van de Nederlandse overheid hierin. Hoe is deze positieve houding ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking gerelateerd aan meningen van de Nederlanders over overheidsuitgaven op dit terrein? De helft van de Nederlanders is voor handhaving of verhoging van het budget voor

ontwikkelingssamenwerking. Dit is een kleinere groep dan de Nederlanders die in het algemeen positief staan tegenover het belang van activiteiten door de Nederlandse overheid op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Er is dus een groep Nederlanders die positief staat tegenover ontwikkelingssamenwerking, maar om andere redenen toch voor bezuinigingen op dit terrein is.

De redenen die Nederlanders noemen om te verklaren waarom zij ondanks hun positieve houding ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking toch willen bezuinigen op dit beleidsterrein, zijn interessant. De meest genoemde reden is de crisis en de daardoor noodzakelijke focus van de overheid op problemen in Nederland. Dit is bovendien in het onderzoek de meest populaire reden als we alle Nederlanders gezamenlijk bekijken⁴. Deze specifieke groep Nederlanders (in principe positief maar toch voor bezuinigingen) vindt wel vaker dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking weer omhoog mag als we uit de crisis zijn. Ook vinden ze vaker dat hulp anders zou moeten. Zo zou de Nederlandse overheid in haar ontwikkelingsbeleid meer aandacht moeten schenken aan capaciteitsopbouw en zou de rol van het kleine particuliere initiatief groter moeten zijn. Daarnaast geeft de groep aan dat minder geld mogelijk kan leiden tot meer efficiëntie van ontwikkelingsactiviteiten.

Samenvattend kan gesteld worden dat het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking groot is. Dit geldt tevens – zij het in mindere mate – voor steun aan overheidsuitgaven op dit terrein. Deze resultaten lijken loodrecht te staan op het publieke discours, die nogal eens overheerst wordt door de criticasters die blijven wijzen op de ‘strijkstok’, inefficiëntie en ineffectiviteit van ontwikkelingssamenwerking. De voorstanders van ontwikkelingssamenwerking erkennen deze problemen, zoals ook uit eerder onderzoek bleek (Hogeling, 2012). Ook geven ze aan behoefte te hebben aan meer toegankelijke informatie over de resultaten en effecten van ontwikkelingssamenwerking.

⁴Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat geen van de Nederlanders die het budget willen verhogen de crisis aandraagt als reden om het budget te verhogen.

LITERATUUR

- Adreoni, J. & A.A. Payne (2011). *Crowding-Out Charitable Contributions in Canada: New Knowledge from the North* (NBER Working Paper No. 17635). Geraadpleegd op 12 augustus 2013 <http://www.nber.org/papers/w17635.pdf>
- Bekkers, R.H.F.P. & E. Boonstoppel (2011). 'Geven door huishouders'. In: Schuyt, Th.N.M., Gouwenberg, B.M. & R.H.F.P. Bekkers (red.). *Geven in Nederland 2011*. 31-59. Amsterdam: Reed Business.
- Blok, S. & I. de Caluwe (2012). Ontwikkelingshulp, daar kan 3 miljard af. De Volkskrant. Geraadpleegd op 19 augustus 2013 <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3272249/2012/06/16/Ontwikkelingshulp-daar-kan-3-miljard-af.dhtml>
- Boonstoppel, E. & A. van Elfrinkhof (2013). *Nederlanders & de Wereld 2013*. Amsterdam: NCDO.
- Carabain, C.L., van Gent, M. & E. Boonstoppel (2012). *Nederlanders & Mondiaal Burgerschap 2012*. Amsterdam: NCDO.
- Carabain, C.L., Spitz, G., & L. Hogeling (2012). *Nederlanders en overheids-budget ontwikkelingssamenwerking*. Amsterdam: NCDO.
- Ewijk, E., van (2013). *De feiten op een rij: Nieuwe agenda voor hulp en handel*. Amsterdam: NCDO.
- Hogeling, L. (2012). *Voor- en tegenstanders over ontwikkelingssamenwerking* (ongepubliceerd rapport). Amsterdam: NCDO.
- Hurkxkens, T. (2012). Debat over ontwikkelingshulp; waar is de regie? Vice Versa. Geraadpleegd op 15 augustus 2013 <http://www.viceversaonline.nl/2012/04/debat-over-ontwikkelingshulp-waar-is-de-regie/>
- Ridder, den J., Dekker, P. & M. van Ditmars (2012). *Burgerperspectieven 2012*|4. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ridder, den J., Posthumus, H. & P. Dekker (2013). *Burgerperspectieven 2013*|2. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Reijngoud, T. (2009). *Ontwikkelingshulp in 2 uur en 53 minuten*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos.
- Schuyt, Th.N.M., Gouwenberg, B.M. & R.H.F.P. Bekkers (2013). *Geven in Nederland 2013. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Business.

- Van Oorschot, W., & Arts, W. (2005). The social capital of European welfare states: The crowding out hypothesis revisited. *Journal of European Social Policy*, 15, 5-26.
- Vesterlund, L., Wilhelm, M.O., & H. Xie (2008). *Motives for Charitable Giving*. Working Paper, University of Pittsburgh.
- WRR (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid) (2010). *Minder pretentie, meer ambitie: ontwikkelingshulp die verschil maakt*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.

METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING

De resultaten die in dit rapport worden beschreven zijn gebaseerd op twee verschillende datasets. Het merendeel van de resultaten en analyses is gebaseerd op gegevens die verzameld zijn voor de Barometer Nederlanders & de Wereld 2013. Een beperkt aantal resultaten en analyses is gebaseerd op de gegevens van een opiniepeiling die afgenomen is eind januari en begin februari 2013.

Verantwoording Nederlanders & de Wereld 2013

TNS NIPO heeft in opdracht van NCDO de tweede golf van de longitudinale studie Nederlanders & de Wereld (voorheen Mondiaal Burgerschap) uitgezet. De dataverzameling voor de eerste golf voor deze studie vond plaats in 2012.

Het onderzoek is uitgevoerd in het online panel van TNS NIPObase. TNS NIPObase is een database met 59.000 huishoudens (133.000 respondenten) die hebben aangegeven dat zij regelmatig willen meedoen aan onderzoek van TNS NIPO. Het panel is representatief en gecertificeerd volgens de relevante ISO normen (ISO 20252 en ISO 26362).

Voor de barometer van 2013 zijn die panelleden uitgenodigd die: 1) deel hebben genomen aan de barometer in 2012, en 2) aangaven in de toekomst weer mee te willen doen aan de studie. Door uitval van een gedeelte van de panelleden, die wel vorig jaar deelnamen aan de studie maar dit jaar niet, was het noodzakelijk om nieuwe respondenten uit te nodigen. TNS NIPO heeft ervoor gekozen om de jongeren uit te nodigen die: 1) in 2012 aan de jeugdbarometer hebben meegeewerkt; 2) aangegeven hadden nogmaals mee te willen doen en 3) ondertussen 18 jaar geworden waren en daardoor niet meer aan het onderzoek onder jongeren konden deelnemen.

Respons

Het onderzoek is tussen dinsdag 7 mei en 23 mei 2013 uitgevoerd middels de CAWI-methode (Computer geassisteerde web interviews). Als de respondent niet op de eerste uitnodiging voor deelname reageerde is er één reminder

gestuurd. De respondenten hadden gemiddeld 24 minuten nodig om de vragenlijst in te vullen. Aan het einde van de vragenlijst is de respondenten gevraagd of zij volgend jaar opnieuw deel willen nemen aan dit onderzoek. Bijna alle respondenten (98 procent) gaven aan volgend jaar opnieuw te willen deelnemen.

Tabel 1 Respons

	2012	2013
Uitgenodigd	3.000	2.750
Respons	2.250 (75%)	2.009 (73%)
Uitval ten opzichte van voorgaand jaar		21,6%
Bereidheid tot deelname in het volgende jaar	2.160 (96%)	1.978 (98%)

Weegverantwoording

De resultaten van het onderzoek zijn herwogen op geslacht, leeftijd, regio, opleiding en gezinsgrootte om zo tot een representatieve steekproef voor de Nederlandse bevolking te komen. De ideaalcijfers zijn gebaseerd op gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Een tweede weegfactor bevatte naast geslacht, leeftijd, regio, opleiding en gezinsgrootte ook het stemgedrag van de respondenten bij de Tweede Kamer verkiezingen van 2010. In het onderstaande overzicht ziet u de behaalde steekproef efficiëntie⁵.

Tabel 2 Steekproefefficiëntie

	Steekproef efficiëntie
Weegfactor exclusief stemgedrag	0,89
Weegfactor inclusief stemgedrag	0,59

Voor het onderzoek in 2013 hebben we ervoor gekozen om de weegfactor exclusief stemgedrag te gebruiken. De steekproefefficiëntie van deze weegfactor is groter. Daarnaast zijn er in 2012 weer verkiezingen geweest waarvan de uitslag,

⁵ Steekproef efficiëntie = $n / (\text{som}(\text{weegfactor}^2))$

en daarmee het stemgedrag van de Nederlandse kiezer, sterk verschilt van de verkiezingen in 2010. Een weging op basis van het stemgedrag in 2010 zorgt er dan voor dat de gegevens een minder goede representatie van de Nederlandse bevolking zijn.

Aanvullend worden in dit rapport een aantal resultaten gerapporteerd op basis van een opiniepeiling van NCDO die is uitgevoerd aan het begin van 2013.

Verantwoording Opiniepeiling Februari 2013

Het onderzoek is tussen 30 januari en 3 februari 2013 uitgevoerd middels de CAWI-methode. De online steekproef (representatief op geslacht, leeftijd, opleiding, regio, gezinsgrootte en stemgedrag 2012) is getrokken uit de TNS NIPO Consumerbase, het panel voor Nederlandse burgers/consumenten.

In totaal werden 2.100 mensen uitgenodigd deel te nemen. In totaal namen 1.523 mensen deel (respons 73 procent) aan deze studie. De respondenten zijn in drie groepen van circa 500 respondenten verdeeld. Eén groep kreeg consequent de term ‘ontwikkelingshulp’ voorgelegd in de vragenlijst, een tweede groep de term ‘ontwikkelingssamenwerking’, en een derde groep de term ‘internationale samenwerking’. Afgezien van deze variatie in terminologie, waren de vragenlijsten voor de drie groepen verder identiek. Deze drie groepen zijn op basis van sociaaleconomische achtergrondkenmerken vergelijkbaar met elkaar, en vormen op zichzelf een representatieve afweging van de Nederlandse samenleving. In deze studie zijn alleen de resultaten opgenomen van de respondenten die de term ‘ontwikkelingssamenwerking’ kregen voorgelegd in de vragenlijst.

Jaarlijks brengt NCDO het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking in kaart. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen het belang dat men hecht aan het helpen van mensen in arme landen zich te ontwikkelen in het algemeen en de specifieke steun voor overheidsuitgaven op dit terrein. De maatschappelijke steun voor deze twee vormen van draagvlak verschilt. In het publieke debat en de media lopen deze twee aspecten van maatschappelijke steun van ontwikkelingssamenwerking echter nog al eens door elkaar, wat tot verwarring leidt.

In deze verdiepende studie onderscheidt NCDO drie aspecten van draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking : (1) het belang dat men hecht aan armoedebestrijding of ontwikkelingssamenwerking in het algemeen, (2) of men vindt dat activiteiten op dit terrein een taak van de overheid is, en (3) hoeveel geld de overheid aan activiteiten op het beleidsterrein zou moeten besteden.

In deze studie poogt NCDO door de beantwoording van drie bovenstaande vragen een breder inzicht te krijgen in het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking onder de Nederlandse bevolking. Ofwel, hoe staat het met de maatschappelijke steun voor ontwikkelingssamenwerking in Nederland, zowel in brede als in smalle zin?